

hogyan az alkony már finom sűrűségbe kezdte burkolni a vonalakat. Egyedül evezett, a terrazon játszó zenekar ritmusára mártogatva a kétlapátos egyetlen evezőt a zöldreflexű vízbe.

Este, vacsora után természetesen újra találkoztunk. Mi vitorlással siklottunk halk csendben, mikor iszonyu kipuffogással, messziről sítító motorcsónak kezdett felénk vágtatni. Egyenesen a derekunkba. Az utolsó pillanatban mi tértünk ki: a motorcsónak fölényben, töretlen vonalban száguldott el mellettünk.

A kormányánál természetesen Ő állt.

Egyetlen pillanat volt, míg szemünk egymásba tudott kapcsolódni, de azt hiszem, ebben az egyetlen pillanatban egész mélyen beleláttam ennek a gyermekkorú lánynak a lelkébe. Ez a lány-kamasz még nincs tizenkilenc éves, de már autót vezet, látta egész Európát és ha csak el nem jut egyszer egy tibeti lámakolostor komor titokzatosságába, az élet már nem tud számára olyat nyújtani, ami új volna neki, amin csodálkozhatna és aminek látán korának megfelelően kerekre, ámulóra tudná tágitani a szürke és idegesen kutató szemét. Ezért hajszolja magát a legfantasztikusabb sportokba, a legveszélyesebb formák közé, mert a sport szélsőségei, a csinált veszélyek alján még az ő elfásult idegrendszere számára is rejtőzik egy kis izgalom.

És itt értettem meg, mi különbség van

aközött, hogy a volánnál nő, vagy férfi ül.

A férfi a volán mellett kötelességét teljesíti, szórakozik, pihen. A nő a volán mellett: üres idejét üti agyon, céltalanul kódorog, játszik.

Amíg a férfi számára az élet mindmégannyi szépsége, így a rohanás gyönyöre is egy-egy diadal a nagy, örök harcban, amelyet kellő megbecsüléssel fogad, amely kiharcolásának nehézségeiről nagyon világos fogalmai vannak, — addig a nő, aki mindent készen, küzdelem nélkül, tálcán kap a férfi (a férj, vagy apa) kezéből, képtelen megfelelő áhítattal fogadni a legfőbb értéket: a szépet.

Szegény, szegény kis platinaszőke bakfis anno 1932, aki egész nap kegyetlenül hajszolja magát az élet szépségei után (mert érzi, hogy ez hiányzik életéből), aki vad, elkéseredett dühvel veti be magát az összes lehető élvezetekbe, a vízi hullámvassuttól a rumbán át a motorcsónakon való esztelen száguldásig és aki esténként bizonyára keserű szájjal néz bele saját üres és kielégületlen lelkébe és nem lát maga körül szépet, mert nyakig ül a szépen, én nagyon, nagyon ajánlom Magát. Nem hallgathatom el azonban örömet afelett, hogy ezt a sajnálatomat módomban van tudomására is hozni. Mert ha ez csak Magán múlt volna, bizony alig írhatnám most ezeket a sorokat.

tudják, hogy Stáhl Ignác uram milyen nagy hírnevet szerzett magának az orvosi tudományával? Már 22 éves korában rendes egyetemi tanárrá nevezték ki, 52-ik évében az akadémia tiszteletbeli tagjává választotta, 56 éves korában országos főorvos lett, 60 éves korában pedig a minisztériumban az orvosi ügyek osztályának főnöke. Amikor száz esztendővel ezelőtt hazánkra tört a fekete rém, a kolera, Stáhl mindjárt föllismerte az addig nálunk ismeretlen járvány rágalys voltát és elszigetelő rendszabályokat hozott, vesztgázakat létesített. A nép nagyrésze lekicsinyelte a nem ismert veszedelmet, sőt az egyetemi ifjuság föl is lázadt a szigorú intézkedések miatt és kis híjja volt, hogy a szegény Stáhl lámpavasra nem huzták. Az idő, sajnos, igazolta a nagy orvostudóst, de az ázsiai járványnak 1831-ben még így is pár százezer ember esett áldozatul.

SÓ-UTCA ... Ebben a szűk kis utcában, a Várház-tér mellett volt a múlt században a sóhivatal. Amelyik kereskedő tanácstalanul tördelte a kezét, azt már ebben az időben is a sóhivatalba küldték. Csak hogy ez akkor még nem volt tréfa. Komoly urak ültek az irodában és ezek a só, továbbá a salétrom, végül a puskapor árusításához engedélyt adhattak. A jogot rendszerint olyan kiérdemesült kereskedőknek adták, akik valamely más vállalkozásba belebuktak. Ilyen módon segítették őket császári és királyi kérésre, hogy a rájuk kirótt fejadót továbbra is meg tudják fizetni. A sóhivatal ma már eltűnt a szereplés színteréről, de emlékéket még őrzi a belvárosi, ódon Só-utca.

KANTORNÉ-UTCA ... Kántorné, családi nevén Engelhardt Anna csak nemrég kapott utcát Pesten. Bár vidéki színjátékosnő volt, nevét szárnyára kapta a szél és az egész ország ünnepelte, mint korának leghíresebb tragikáját. Bölcsője Nagyszébenben ringott; szüleit korán elvesztette. Fiatal leány volt, amikor valami jótékony célu műkedvelői előadáson először lépett a lámpák elé. Na — tehetségét itt vette észre egy Láng Ádám nevű aktor, aki rábirta, hogy lépjen végleg a színészi pályára. Igazi pártfogója és buzdítója azonban Kazinczy Ferenc volt. A költő az isteni szikrát szintén fölfedezte benne s rajta volt, hogy ez a szikra nagy fényre lobbantva világítsa be a kultura hajlékát. Kántorné tehát eljegyezte magát a színészettel és a magyar színjátszás hőskorának egyik legkiválóbb alakja lett.

ORCZY-UT ... Orczy Lőrinc báró költő volt. Már ifjúkorában verselgetett, pedig akkor háborúban járt. A vitéz katona igen kitüntette magát, harcolt a Mária Terézia-féle örökösödési háborúban, majd a hétéves háborúban is, mégpedig a saját költségen toborzott jászkun és hajdu lovasezredével együtt. Hadik gróf vezérlete alatt ő is ott volt a háromezer huszár között, amikor Berlint megrohták. Tábornoki ranggal vonult nyugalomba, azután abauji főispán és kormánybiztos lett, 1784-ben pedig végleg visszavonult tornaórsi jószágaira, ahol a gazdaságnak és a költészetnek élt. Első fia, József — nyugalmazott kapitány. Zemplén vármegye főispánja — létesítette a híres Orczy-kertet; második fia, László pedig

Pest romantikája

Nemcsak Budának, Pestnek is van romantikája. Akár a forgalmas, lármás utaknak, akár a külvárosi sikátoroknak, vagy a Belváros ódon negyedének multját idézzük, egyként érdekes történetek kelnek szárnyra. Megelevenedik a régi patricius-világ, egy világáros küzdelmes hőskora és haló poraikból életrekelnek a letűnt nagyok. Akiknek nevét egy utca viseli, vagy akiknek emléke valamely utcához fűződik: mind-mind itt teremnek. Árnyuk itt lebeg körülöttünk és szellemük beragyog egy édes-bus, régi romantikát, — Pest romantikáját.

TÜRR ISTVÁN-UTCA ... Előkelő, csöndes utca a Belvárosban. Olyan csöndes, amilyen féktelen Türr István volt. Hatalmas termete, szörnyű ereje, mozgalmaság után sóvárgó lelkivilága egyenesen harcos katonának teremtették. Baján született 1824-ben, de iskoláit el sem végezte: szerte Európában a szabadság szellője fujdogált, belépett hát a hadseregbe. Az olasz forradalom leverésében kellett volna részt vennie Radetzky seregével, de az első alkalmas pillanatban átsurrant Piemont területére és ott, mint ifjú hadnagy, megszervezte a magyar légiót. A szabadságharc balul ütven ki, Svájcba, majd Londonba menekült. A krími háborúban az angol-török sereg oldalán harcolt. A

brit parlament 1855-ben különleges megbízással Ausztriába küldte, de ott csakhamar bevádolták és ennek következtében halálra is ítélték. Az angol kormány azonban olyan fenyegető magatartást tanúsított, hogy nem merték kivégezni, sőt végül Viktória királyné személyes közbenjárására ki is nyitották előtte a börtönkapuját. Türr ezután beállott a cserkesz hadseregbe, amikor azok harcban szálottak függetlenségükért az oroszokkal. Az olaszok függetlenségi harcában szintén részt vett Ausztria ellen mint Garibaldi, a nagy szabadsághős hadsegéde és jobbkeze. Türr István nevéhez fűződik Palermo diadalmas bevétel is, amelyért Garibaldi tábornokká nevezte ki. Fölfelé ívelő pályája még itt sem akadt meg: nemsokára Nápoly katonai kormányzója lett és 1861-ben nőül vette III. Napoleon császár unokahugát, Bonaparte Wyse Adélt. A magyar kiegyezés után azonban, amikor kihirdették az amnesztiát, otthagyta a dicsőséget, hazajött Magyarországra. Itt élénk részt kért a közügyek viteléből s politikai munkáját rendkívül ügyesen végezte. Már ekkor Párisban volt állandó lakhelye, de a nagy eseményekhez mindig hazautazott. Magyar voltát sohasem felelte el és meghalni is a magyar anyaföldre jött.

STÁHL-UTCA ... Vajjon, hányan

odaajándékozta azt Pest városának a Ludovika Akadémia céljaira.

LUDOVICEUM-UTCA ... Itt tette le József nádor száz esztendővel ezelőtt a Ludovika Akadémia alapkövét. A honvédtisztképző katonai iskola föllállítását már az 1808-iki országgyűlésen elhatározták s építésére Mária Ludovika, Ferenc császár harmadik felesége 50.000 forintot ajánlott föl a koronázási tiszteletdíjából. Az intézet tőle is kapta nevét. A többi pénz közadakozásból s egyes hazafiak alapítványából — mint Buttker János gróf 126.000 pengős alapítványából — gyűlt össze. A kormány mindent megkísérelt, hogy elgáncsolja az építkezés tervét s az összegyűlt pénzt is más célra fordította. A népakarat azonban diadalmaskodott. Az iskola fölépítése után az országgyűlés azt sem engedte meg, hogy magyar utánsan benne. Megtiltották ezt a szabadságharc után jött időkben is. Végre 1872-ben véglegesen megállapították mai szervezetiét. Az intézetet az első időkben Ludoviceumnak hívták, csak később kapta a Ludovika Akadémia nevet.

RÁDAY-UTCA ... A Ráday-grófok családfája a 11. század végéig, Kálmán király koráig nyúlik vissza. Az ősnemesi családnak a múlt században két nagynevű tagja élt: apa és fia, mind a kettő Ráday Gedeon. Az apa költő volt, verseket írt a Szépliteraturai Ajándéknak és az Aurorának, s kinevezték a Nemzeti Színház főigazgatójává. Kuruc magyar volt: a 48-as időkben — bár közben a főrendi táblának tagja és helyettes udvari főlovászmester lett — nórádi főispánságot vállalt Batthyánytól. Ezért a forradalmi cselekedeteiért a szabadságharc leverése után késztetendje várfogságra ítélték. Különös jóindulattal mégis megkegyelmeztek neki és visszaültették színház-igazgatói székébe. Az öregur azonban egy szép napon otthagytta a Nemzeti Színházat, megválasztotta magát a jászkunok főkapitányává és hazament péceli magányába, tovább írogatni a verseit.

Az ifjú Ráday, aki világhírűvé tette nevét, arról is nevezetes, hogy a szabadságharc idején ő szervezte az első „szabadságcsapatot”. A hadseregnél előbb közhonvéd, majd segédtiszt, végül Dembinszky és Bem mellett hadsegéd lett. Az ő forradalmi bűneit azonban nem kérték számon, sőt a szabadságharc után Wenckheim belügyminiszter a rendőri osztály főnökévé tette és miniszteri tanácsossá nevezte ki. Ebben a pozíciójában azonban világosra figyelmet keltő feladatot végzett el. Alföldön ugyanis roppantul elszaporodtak a betyárok, Rózsa Sándor szegénylégényei, akik 1868-ban Kistelek és Szeged között kirabolták a postavonatot, fosztogatták a kastélyokat, megállították a székerező vásárosokat, a tanuló leányokról a báltermekben tépték le az ékszereket s a papok és magnások jószágait pusztították. Ráday Gedeont mint királybiztosot küldték le az Alföldre rendet teremteni. A királybiztos rövid idő alatt százszámra fogdosta össze a harminciát, az egész országban helyreállította a közbiztonságot és az utonállók hadától megtisztította az egész Tiszántúlt. Ezt a világszerte bámult csodát pedig azzal érte el, hogy jó szóval beszélt a betyárokhoz, és azok közül sokan önként jelentkeztek s még olyan bűnöket is bevallottak, amikről a királybiztos nem is tudott.

Pestnek is van romantikája. Ha az utcátáblákról idézi az ember a multat, az egész város benépesül árnyékkal, szellemalakokkal. Itt oszonnak, suhannak körülöt-

tünk és beszélnek hősi küzdelmekről, ragyogó pályafutásról, művészetéről, betyárvilágról. És ez a sok történet érdekesebb, szebb minden más regénynél. Ebben a re-

gényben van a legmélyebb romantika, mert ez a regény maga az élet, a legősebb, legigazabb élet.

Huray István

Cselédkérdés — Jáván

írta: Zboray Ernő

„Hogy a „keleti kényelem” még nem halt ki a Keleten, hanem él és virágzik, arról szóljon itt ez a pár sor.

Nyugaton már nem ismerik a kényelmet, mert Amerikában például cselédet már csak a milliomos tarthat. Hollandiában, vagy Angliában is hallatlan luxus a cseléd, legfeljebb bejárónőre jut. Németországban nagyon előkelő családokban már láthatunk „háztartási alkalmazottat”. Magyarországon, az első „keleti állomáson” már a polgári családnak is jut cseléd. A Balkánon, vagy Törökországban egy-két cseléd nélkül már elképzelhetetlen az élet.

Britindiában — a közel Keleten —, már orgiát ülnek a cselédek és Jáván — nos —, a legegyszerűbb ha elmondom, hogy az én legénylakásomban hány cseléd van.

Első a *soffőr*. Ő az, aki a legjobb autót hat hónap alatt tönkre teszi. Ha nem vezeti neki egy fának, akkor feltétlenül „megjavítja” az autót. A motort addig igazítja, amíg legalább tíz csavar hiányzik belőle. A féket összedróttozza a gázpedállal és a klaxont a reflektorral. Ezt azért csinálja, hogy ha lefékezi a kocsit, akkor automatikusan elzóródjon a gáz és ha megszólaltatja a túlköt, akkor kigyuladjon a reflektor. Ez az ő „találománya”. De az eredmény mindig éppen fordított. Fékkezésnél teljes gáz megy a motorba és a legveszélyesebb pillanatokban elalszik a lámpa. Ő a *soffőr*, az országot lovagja, szenvedélyes házardjátékos. Fordulatokban soha még véletlenül sem túlkölt, mert *vagy nincs* semmi akadály a fordulóban, *vagy van*. Ha nincs, akkor hiábavaló lenne túlkölni — magyarul mondván — akkor kár a benzinért — ha van valami, akkor *vagy sikerül* kikerülni, *vagy nem*. Az esély ötven százalék, egy a kettőre, vagy öt a tízre. Ezt minden jólnevelt *soffőr* megjátssza. Ha egy zseniális lendülettel kikerüli, mondjuk a szembe jövő autót, akkor nyert, ha nem kerüli ki, akkor ... „kiszmei”.

Következik a *főkertészlegény*, vagy malájul a „tukang kabon”. Tukang annyit mint *mester*, kabon annyit, mint *kert*. Tehát *kertmester*. Az ő feladata volna a kert gondozása, a fűvek lenyírása, a virágok öntözése, a kerti utak renben tartása. Körülbelül ezt kellene csinálni neki, de hát Istenem, ha Allah növeszti a kertek fűveit, ő csak nem ronthatja el Allah művét holmi sarlóval. A virágokat is Allah öntözi csövel, ha öt hónapig nem esik az eső, arról ő nem tehet, az őséridőkben sem esik ilyenkor az eső, mégsem száradt el soha egy őséridő.

Ami a kerti utakat illeti, no jó, ha a „fehér nagy ur” mindenáron azt akarja, hogy a kövek között ne legyen fű, hát akkor ő kihuzogatja a fűszálakat, de csak ott, ahol éppen egy fa árnyékát vet az utra. Oda leül, úgy guggolva

és reggeltől estig ki is huz vagy 10–12 fűszálát. Mire az ut végéhez ért, addig az elején már valóságos kis őséridő nőtt.

Ő parancsol a két alkertésznek is, az egyik:

A *vizhordó*, malájul a „tukang ájer” a *viz mester*. Ő az, aki a szomszéd és fáradt fehér embernek a vizet hozza. Vagy a kutból, vagy a folyóból. (A nagy városokban, ahol vízvezeték van, a „tukang ájer” ismeretlen fogalom de az ültetvényeken jelentős személyiség.)

A kutból, esetleg a forrásból hozza az ivóvizet, a folyóból a fürdővizet. Ez nagyon egyszerű dolognak látszik, pedig nem az. Mert rendszerint a folyóból hozza az ivóvizet és a kutból a fürdővizet. Hogy ez a csekély különbség mit jelent, azt csak az érti meg, aki tudja, hogy mi minden uszik az indiai folyókban. A részletezést elhagyom, de a pesti víznyáron, — amikor olyan gyengén rozsdabarna — akkor kristálytisztá desztillált viz az indiai folyóvízhez képest.

Nem is igen van európai a trópusokon, aki a „tukang ájer” szórakozottsága folytán ne kapott volna dysenteriót az ivóviztől.

Ha az ember egyszer megivott egy pohárral az ilyen folyóvízből, akkor gyengéden kigurja a „tukangot”, de akkor már késő. A kirugással kellene kezdeni, de akkor még korai volna a dolog. Egyik legfontosabb higiéniai és egészségügyi probléma a trópusokon, hogy mikor rugja ki az ember a „tukang ájert”.

A másik alkertész:

A *tüzifahordó*, azaz „tukang szulu”, magyarul *tüzifamester*. Nem tévesztendő össze a „tukang kaju”-val, a *famesterrel*, ez ugyanis az asztalosnak járó titulus. Ő látja el fával a háztartást. Az erdőben, vagy a közeli gumikertekben ő szedi össze a rőzsét és a galyakat. Apróra hasogatja és nagy nyögések között haza hoz vagy öt kilo fát. Ebben azután úgy elfárad, hogy többet nem is dolgozik aznap.

A második sorban fönt szintén balról jobbra ül a magasabb személyzet. Itt van aztán a *szakácsné*, a „koki”. A képlete teljesen meg egyezik a szakácsnék nemzetközi képletével. Beképzelt, gögös, szemtelen, zsarnok, elkenyveztetett stb. stb. Nagyrítván főzni is tud.

Jellemzésül egy pár adatot a háztartási költségvetésből, amikor nem voltak vendégek. Elfogyott egy hónap alatt:

60 kg. rizs (ki nem állhatom a rizst, csak a papgályom kap néha egy keveset).

14 kg. vaj. (Reggel két szelet kenyeret eszem vajjal.)

264 darab tojás. (Ki nem állhatom a tojást, de állítólag ennyi kell az ételekbe, leves, hus stb. Tészta nem tud se sütni, se főzni, oda tehát nem használ tojást.)

13 kg. cukor. (A teát cukor nélkül iszom, viszont a reggeli kávé szeretem édesen, a 13